

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

1. Виконайте завдання з тесту ЗНО–2019 (основна сесія).

Антонімами є слова в рядку

- А постійний — сталий
- Б приємний — милий
- В різниця — тотожність
- Г провісник — предтеча

Лексикологія — розділ мовознавчої науки, що вивчає словниковий склад мови, або лексику.

Лексика — сукупність слів певної мови.

Лексичне значення слова — те, що слово означає. Кожне повнозначне слово може мати одне або декілька лексичних значень. Лексичне значення слів пояснено в тлумачних словниках.

Групи слів за значенням, походженням, уживанням та емоційним забарвленням

Групи слів		Значення	Приклади
За значенням	Однозначні слова	Мають одне лексичне значення.	<i>азот, пенал, префікс</i>
	Багатозначні слова	Мають кілька лексичних значень. Багатозначні слова можуть уживатися в прямому та переносному значеннях.	<i>солодкий, урок, земля</i>
		Пряме — основне, головне, первинне значення слова.	<i>гострий меч, крила чайки, мріє дівчина</i>
		Переносне — вторинне, виникло шляхом перенесення назви з одного явища дійсності на інше за подібністю їхніх ознак.	<i>гострий погляд, крила пісні, мріє гай</i>
	Омоніми	Слова, однакові за звучанням, але різні за значенням.	<i>байка — тканина, байка — жанр твору</i>
	Пароніми	Слова, подібні за звучанням, але різні за значенням.	<i>адрес — адреса, ефектний — ефективний</i>
Синоніми	Слова, різні за звучанням і написанням, але однакові або близькі за значенням.	<i>метелиця, хуртовина, завірюха, заметіль, хуга, віхола, пороша</i>	
Антоніми	Слова з протилежним лексичним значенням.	<i>теплий — холодний, правда — брехня</i>	

	Групи слів	Значення	Приклади
За походженням	Власне українська лексика	Слова, що вживають лише в українській мові.	<i>людина, мрія, кмітливий</i>
	Запозичена лексика	Слова, що ввійшли до української мови з інших мов (слова іншомовного походження).	<i>історія, театр, козак</i>
За вживанням	Загально-вживані слова	Активно вживають усі носії мови.	<i>батько, хліб, думати</i>
	Професійні слова	Використовують люди певних професій.	<i>клітина, кінцівка (біологи)</i>
		Окрема група професійних слів — терміни — слова, що мають чітко окреслене значення й поняття з різних галузей науки, техніки, мистецтва.	<i>звук, підмет, іменник, напруга, кислота, реакція, палуба, верстка</i>
	Діалектні слова	Уживають жителі певної місцевості.	<i>газда (господар), ватра (багаття)</i>
	Неологізми	Нові слова, що виникають у мові.	<i>айпад, омбудсмен</i>
		У художній літературі існують авторські неологізми , які творить сам письменник.	<i>Не дивися так привітно, яблуновоцвітно (П. Тичина).</i>
Застарілі слова	Історизми	Слова, що вийшли з активного вжитку через зникнення понять, які вони називали.	<i>вельможа, вїйт, жупан</i>
	Архаїзми	Слова, які витіснилися з активного вжитку іншими словами.	<i>град (місто), перст (палець), ректи (говорити)</i>
За емоційним забарвленням	Нейтральна лексика	Слова, які використовують усі носії мови в повсякденному житті.	<i>вітер, вода, холодний, небо, ходити, знати</i>
	Емоційно забарвлена лексика	Слова, які у своєму значенні мають позитивну або негативну емоційність і слугують для вираження почуттів (радість, горе, любов, ніжність тощо).	<i>ласкавий, ненависний, вітерець, хмарище, солоденький, водиця, вікопомний</i>

2. Випишіть однозначні слова.

Переляк, молоко, оса, провід, розетка, ескалатор, мойва, стіна, обід, артикль, морозиво, план, сестра, одеколон, йогурт, образ, лице, кут, синекдоха, лист, джерело, вид, міст, етикет, йог, воля, марка, лялька.

- З перших букв виписаних слів складіть жанр і назву твору І. Франка, у якому порушено проблему стосунків вождя й народу.

3. Виконайте завдання у форматі тесту ЗНО.

1. Обидва прикметники вжито в прямому значенні в рядку

- А залізна покрівля, залізна воля
- Б чиста криниця, чиста совість
- В золотий перстень, золотий зливоч
- Г срібна ложка, срібне волосся
- Д гарячі страви, гарячі кольори

2. Виділене слово вжито в прямому значенні в реченні

- А За вікном *танцюють* сніжинки.
- Б А вівчар *жене* отару плаєм.
- В *Мовчать* засніжені дерева.
- Г Старезну думу *думають* ліси.
- Д Скоро серпень *прибуде* ясний.

3. Виділене слово вжито в прямому значенні в реченні

- А Онде балочка *весела*, в ній хороші, красні села.
- Б Ми *чуємо* тебе, Кобзарю, крізь століття.
- В Так гірко відати, що юність *відцвіла!*
- Г А місяць липень луги *покосить*.
- Д Як тебе не *любити*, Києве мій!

4. Виділене слово вжито в переносному значенні в реченні

- А Я *стужився*, мила, за тобою.
- Б Хай правда по світу *полине*.
- В Од дихання мого тихий мак *обліта*.
- Г І в дорогу далеку ти мене на зорі *проводжала*.
- Д Ти ізнов мені *снишся* на стежці гіркої розлуки.

5. Синонімічним є ряд слів у рядку

- А автострада, траса, шосе, шасі, магістраль
- Б мужній, безстрашний, хоробрий, сміливий, відчайдушний
- В відстоювати, обороняти, боронити, пересилювати, захищати
- Г заплаканий, смутний, замріяний, опечалений, невеселий
- Д повсякчас, повік-віки, завжди, постійно, невгамовно

6. Синоніми виділено в реченні

- А Я знаю вас, я не скажу нікому, що ми давно не *вороги*, а *друзі*.
- Б Що *засне*, а що й *розбудиться*, чорний сон віків не збудеться.
- В Не *забудьте* *незабутнє*, воно вже інеєм взялось!
- Г По самісінький горизонт насій собі *клопотів* і *гризот*.
- Д Чи ж *неповторне* можна *повторити*?

7. Антоніми виділено в реченні

- А Навіщо вам мандрівний менестрель, коли живеться *зручно* і *осідло*?
- Б У твоєму місті вечір, а вогні такі *холодні* і *безцеремонні*.
- В Між нами ніч — *глибока* і *густа* — така коротка, а здається віком.
- Г Загляне ніч *буденно* і *казково* у душу, як в розколотий горіх.
- Д Тримати *слово* і *удар* тримати — що ще не вмієм ми у цім житті?

8. Антоніми виділено в реченні

- А Це просто осінь, *осінь* *восени*.
- Б Ми ніби і *мудріші*, і *багатші*, але щасливих менше на землі.
- В І знову день *печально* і *пророчо* згорає у призахіднім вогні.
- Г Час — жорстока *ріка*, та шукатиму *брід*, щоб вернутись *печальною* притчею.
- Д На тлінну стеблиночку пам'яті нанизано *вічність* і *мить*.

9. Явище омонімії використано з художньою метою в реченні

- А Я не скрипковий ключ, а журавлиний тобі над полем в небі напишу.
- Б Осінній день, осінній день, осінній! О синій день, о синій день, о синій!
- В А місяць все такий же — і молодик, і повен, і серпик, і рогалик, і місяць, як діжа.
- Г Недумано, негадано забігла в глухомань, де сосни пахнуть ладаном в кадильницях світань.
- Д Коли буду я навіть сивою і життя моє піде мрякою, я для тебе буду красивою, а для когось, може, й ніякою.

10. Омоніми є в усіх рядках, **ОКРІМ**

- А вулканічна лава, дерев'яна лава
- Б водяна пара, весільна пара
- В футбольне поле, пшеничне поле
- Г випускний бал, прохідний бал
- Д антична байка, тепла байка

11. Слово *музичний* (-а, -е) поєднується з усіма словами, **ОКРІМ**

- А інструмент
- Б репертуар
- В мистецтво
- Г освіта
- Д родина

12. Слово *сердечний* (-а, -е, -і) поєднується з усіма словами, **ОКРІМ**

- А переживання
- Б розмова
- В жаль
- Г напад
- Д вітання

13. Слово *дружній* (-я, -є, -і) поєднується з усіма словами, **ОКРІМ**

- А погляд
- Б атмосфера
- В візит
- Г бесіда
- Д праця

14. Слово **ефективні** поєднується з усіма словами, **ОКРІМ**
А ліки	Г уроки
Б методи	Д добрива
В трюки	
15. Слово **військовий (-а, -е)** поєднується з усіма словами, **ОКРІМ**
А заклад	Г лікар
Б присяга	Д період
В літак	
16. Слово **лікарський (-а, -е)** поєднується з усіма словами, **ОКРІМ**
А комплекс	Г товариство
Б кабінет	Д мораль
В контроль	
17. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А хронометраж часу	Г подарувати презент
Б офіційна особа	Д перша прем'єра
В прейскурант цін	
18. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А пам'ятний сувенір	Г суверенна держава
Б вільна вакансія	Д запитати питання
В моя автобіографія	
19. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А ні в койому разі	Г на ваш розсуд
Б відповіді співпадають	Д для любих цілей
В слідуюча зупинка	
20. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А відношення до батьків	Г перегорнути сторінку
Б часний сектор	Д заставив прочитати
В коврове покриття	
21. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А чергувати в столовій	Г небезпечний поворот
Б розкрийте підручник	Д бутылка шампанського
В поступати в інститут	
22. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А участковий лікар	Г здавати екзамен
Б печеня по-гуцульськи	Д смачні блюда
В доказувати думку	

23. **НЕМАЄ** лексичної помилки в словосполученні
А бувші студенти	Г мебельна фабрика
Б блінчики з м'ясом	Д білети на потяг
В сказати зайве	
24. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А вірно кохати	Г трапляються недоліки
Б приймати участь	Д являється у сні
В впадати у вічі	
25. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А вітальний адрес	Г святкові міроприємства
Б екзаменаційний білет	Д дипломатичні відносини
В вступати до ліцею	
26. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А невірний номер	Г матеріальне становище
Б завдати шкоди	Д підбивати підсумки
В переказати кошти	
27. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А призвести до втрат	Г зворотна адреса
Б усунення недоліків	Д заказний лист
В перелік запитань	
28. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А передплата на газети	Г прасувати білизну
Б більша половина учнів	Д виконати впродовж дня
В заходи щодо поліпшення	
29. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А виключення з правопису	Г лікарняний лист
Б зазнати збитків	Д позбавляти громадянства
В змістовна відповідь	
30. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А сучасні меблі	
Б учбовий корпус	
В вулиці перетинаються	
Г відчинити двері	
Д сходові клітки	
31. Лексичну помилку допущено в словосполученні
А виключити світло	Г стерегись автомобіля
Б навколишнє середовище	Д привести до успіху
В заслуговує на увагу	

32. Лексичну помилку допущено в словосполученні

- А** приїду наступного місяця
- Б** вийду на наступній станції
- В** виконати наступним чином
- Г** спробуйте наступного разу
- Д** хай зайде наступний пацієнт

33. Установіть відповідність.

Запозичене слово

- 1** конкурс
- 2** ілюмінація
- 3** кулінарія
- 4** коаліція

Власне українське слово

- А** змагання
- Б** освітлення
- В** об'єднання
- Г** куховарство
- Д** склепіння

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

34. Установіть відповідність.

Запозичене слово

- 1** арбітр
- 2** портрет
- 3** генеза
- 4** культ

Власне українське слово

- А** походження
- Б** оздоблення
- В** обожнювання
- Г** суддя
- Д** зображення

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

35. Установіть відповідність.

Слово

- 1** засновувати
- 2** співвідноситися
- 3** таланити
- 4** публікувати

Синонім

- А** видавати
- Б** відповідати
- В** організувати
- Г** практикувати
- Д** щастити

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

36. Установіть відповідність.

Слово

- 1 багатий
- 2 безвусий
- 3 бадьорий
- 4 балакливий

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

Антонім

- А убогий
- Б упертий
- В мовчазний
- Г літній
- Д зморений

37. Утворіть словосполучення.

- 1 відкрити
- 2 розкрити
- 3 відчинити
- 4 розгорнути

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

- А книжку
- Б планету
- В вікно
- Г злочин
- Д намет

38. Утворіть словосполучення.

- 1 голосити
- 2 оголосити
- 3 розголосити
- 4 наголосити

	А	Б	В	Г	Д
1					
2					
3					
4					

- А промову
- Б на перевагах
- В таємницю
- Г з горя
- Д вирок